Sukupolvenvaihdoskulttuuri murroksessa

20.12.2021

Seinäjoen ammattikorkeakoulun äskettäin toteuttamassa omistajanvaihdosbarometrissa todettiin, että yli 55-vuotiaiden yrittäjien odotukset jatkuvuusnäkymistä ovat jonkin verran heikentyneet. Yksi osa ilmiötä on sukupolvenvaihdosta yritykseensä odottavien yrittäjien osuuden vähentyminen.

Sukupolvenvaihdosta ennakoi vuoden 2021 barometrissa vain viidennes (20 %) vastaajista, kun vuonna 2018 vastaava luku oli vielä 24 %. Muutos on huomattava. Taustatekijöiden analyysi osoitti, että sukupolvenvaihdosta jatkuvuusnäkymänä selittivät eniten panostukset uuden kehittämiseen, yrityksen koko (yli 20 työntekijää) sekä se, että yrittäjä katsoo kyseessä olevan perheyritys. Lisäksi merkitystä oli sillä, että yrittäjä on itse aikoinaan jatkanut yritystä sukupolvenvaihdoksen kautta.

Entistä harvempi toivoo lastensa jatkavan

Barometrissa vastaajia pyydettiin myös arvioimaan toiveitaan omien lasten jatkamisesta yrityksessä (Kuvio 1). Yli puolet vastaajista edustaa ns. vapauskulttuuri eli antaa lastensa vapaasti päättää, haluavatko jatkaa yritystoimintaa vai eivät. Joka kolmas vastaaja edustaa ns. vieroituskulttuuria eli ei haluaisi lastensa jatkavan yritystoimintaa. Vain noin joka kymmenes vastaajista ilmoitti haluavansa, että omat lapset jatkaisivat yritystoimintaan. Tämä ryhmä edustaa ns. velvoitekulttuuria.

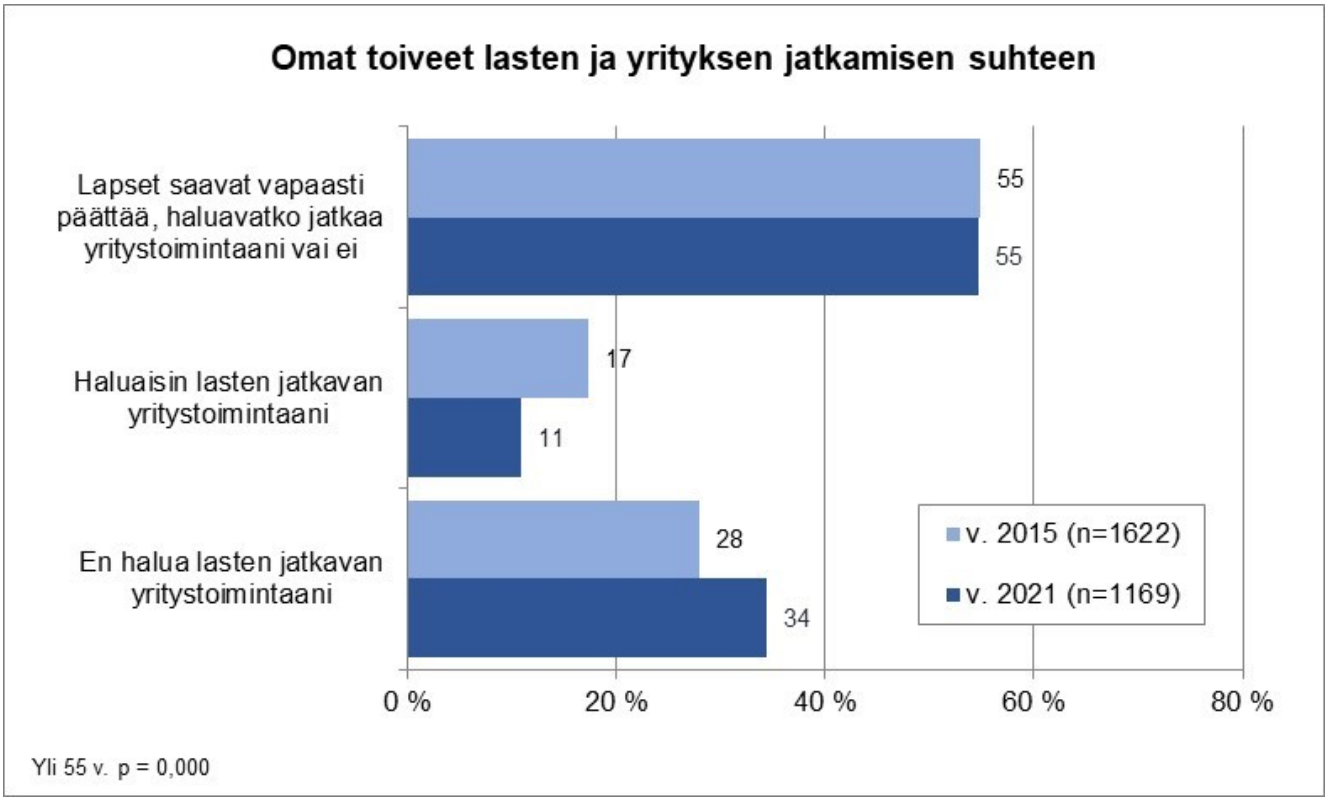

Kuvio 1. Omat toiveet lasten ja yrityksen jatkamisen suhteen.

Kysymys omista toiveista lasten jatkamisen suhteen oli edellisen kerran barometrissa vuonna 2015. Tuoreessa kyselyssä omien lasten jatkamista yritystoiminnassa haluavien määrä oli vähentynyt kuudella prosenttiyksiköllä (17 % v. 2015). Tämäkin muutos on merkittävä.

Sukupolvenvaihdoksen tehneet toivovat useimmin perheestä jatkajaa

Taustatekijöiden analyysi osoitti, että yrittäjän sukupuolella ja iällä oli merkitystä toiveiden suhteen. Miehet toivovat naisia useammin lastensa jatkavan yritystoimintaa, samoin kun vanhemmat vastaajat. Lisäksi yrityksen koolla on vaikutus: siinä missä yksinyrittäjistä vain harva (4 %) toivoo lastensa jatkavan, yli 20 henkilöä työllistävistä yrityksistä lasten jatkamista toivoo yli neljännes (27 %).

Myös sillä, miten vastaaja on itse tullut yrittäjäksi, on myös vaikutusta. Vastaajat, jotka itse ovat jatkaneet nykyistä yritystä sukupolvenvaihdoksen kautta, toivovat muita useammin myös lastensa jatkavan yritystoimintaa. Siinä missä yrityksen ostaneista vain 5 % toivoo lastensa jatkavan, sukupolvenvaihdoksen itse aikanaan tehneistä niin toivoo 18 %.

Suuremmat ja perheyritykset oma ryhmänsä

Kaikkiaan tulokset osoittavat, että entistä harvempi yrittäjä haluaa lastensa jatkavan yritystään. Vapaata valintaa suosivien osuus on kuitenkin pysynyt ennallaan, joten kyse ei ole vain siitä, että entistä useampi antaa lapsilleen vapaat kädet. Mahdollisia syitä yleistyvään vieroituskulttuurin on useita. Koulutusaste on Suomessa noussut, joten myös entistä useampi perheyrityksen lapsi on korkeasti koulutettu. Vaihtoehtoisia urapolkuja on tarjolla. Ne voivat myös yrittäjävanhempien silmissä vaikuttaa turvallisemmilta kuin yrityksen jatkaminen, joskin perheyrityksissä ja sukupolvenvaihdoksen jo läpikäyneissä yrityksissä lasten jatkamista toivotaan useammin kuin muissa.

Myönteinen tulkinta muutoksesta on, että kenties keskustelua jatkamisesta käydään perheissä nyt entistä avoimemmin. Jos vastaukset perustuvat yrittäjien keskustelun pohjalta saamaan käsitykseen omien lastensa innosta yritystä kohtaan, tulos kertoo aiempaa realistisemmin tulevasta. Ulkopuolinen jatkaja voi myös olla yrityksen kannalta parempi vaihtoehto silloin kun lapsilla ei ole yritystä kohtaan aitoa kiinnostusta.

Vieroituskulttuurin yleistyminen saattaa ennakoida sukupolvenvaihdosten suhteellisen osuuden pienentymistä tulevaisuudessa. Syntyvä aukko pitäisi pystyä paikkaamaan entistä dynaamisemmalla yrityskauppamarkkinalla ja -kulttuurilla, jos yritysten jatkuvuus halutaan turvata. Selvää on, että pienissä yrityksissä toive lasten jatkamisesta käy yhä harvinaisemmaksi. Suuremmat ja perheyritykset muodostavat entistä selkeämmin oman ryhmänsä omistajanvaihdosten kentässä.

Kauppatieteiden tohtorit Anmari Viljamaa, Elina Varamäki, Sanna Joensuu-Salo ja Juha Tall Seinäjoen ammattikorkeakoulu